

Bina Štampe Žmavc: *Opoldnevi*. Ljubljana: Društvo Apokalipsa, 2005.

“Doslej je bila poezija Bine Štampe Žmavc kot čarobna palica: na eni strani je čarala fantazijske svetove in podobe, ki jih prepoznavamo znotraj otroškega dojemanja sveta, s svojim drugim koncem pa je hkrati izpisovala občutja, ki jih je mogoče imeti za tipične glasove odraslega življenja,” je zapisal Peter Kolšek na zavihhek Bininega pesniškega “prvenca za odrasle”, zbirke sonetov *Pesek v pesem* (PZ, 1999), ki da jih krasijo predvsem “bogati razpoloženski skladi, ki čakajo na bralca v predsobah mraka”. Tudi njena druga pesniška zbirka, prav tako sonetistična, z metaforičnim naslovom *Poševno sonce* (Mondena, 2001), nekako nadaljuje atmosfero in lego prve, medtem ko v tretji zbirki *Opoldnevi*, ob kateri je nastal zapis, ostaja od prvih dveh zrelo sobivanje obeh: tudi tokrat, kot v spremni besedi ugotavlja Irma Planjšek - Sagadin, zaznamuje Binino liriko “čas zrelega dneva, večernega sonca”, ki zažari, ne le skozi svobodni, pogosto ritmizirani verz, temveč tudi skozi “mernik njenih pesniških in človeških (raz)dalj” (Irma Planjšek - Sagadin), ki so se od njenih prvih dveh zbirk le še izostrile. Ob tem ne mislim zgolj na njen pesniški panoptikum, temveč na “substanco pesmi, ki so spojene tako na njene svetle kot temne lege, njen protest in sarkazem ob človeškem sprenevedanju ter poplitveni igri všečnostnih videzov” (Irma Planjšek - Sagadin).

Prav to: pesnica Bina Štampe Žmavc je sicer sprostila verz, ni pa prestopila v druge pokrajine. Konec koncev: zakaj bi? Ni ta že znana, morda celo preživela “ropotija življenja” dovolj velik izziv za občutljivost pesniškega jaza? Pesnica se predobro zaveda, da lahko “pobórda” tako po svojem planetariju, ki bi ga imenoval kar njen vrt, poln prelestnih rastlin, med katerimi “dva modrozeleno pava plešeta tango”, da lahko s svojo drzno občutljivostjo sname tudi “nebesno karniso” ali se poda v *temno*, “ko tisočletje

odjaha / z udrtimi kolki, / utrujeno in dopeto” (*Temno*). “Vse je še tu – / večerno sonce na nebu, / sprevidljiva naivnost / vesolja, / naslonjena na polico / obzorja, / maček objema / peruti galebu / v neki knjigi, / ki jo je imela prebrati, / pa je nekako spuhтела / v mislih, / kot izpuhtijo dnevi / pred vrati večera, / skupaj z obzorjem, / začrtanim v glavi,” zapiše v pesmi z naslovom *Vse*, ki jo konča s podobo “večno mlade stare smrti”. Pesnica torej največkrat upesnjuje pokrajine, skrite pod “veko čez jang dneva”, pokrajine, nad katerimi so tako veselje kot tišine globin v “sinesteziji vsega” (*Con anima*). Prav slednja metafora, vzeta kar iz njene poezije, je pravšnja oznaka Binine poetike, v kateri jezik ni zgolj sredstvo za zapis čutenega, temveč tudi estetsko-zvočna kategorija.

Binine pesmi namreč kar naravnost nagovarjajo bralca: besedni tok, pogostokrat tudi ritmiziran, ni nikjer natrgan, podobe, ki jih sproti niza, pa presenečajo s svojo pristnostjo in lirskim nadihom. “Čas je zasukan / piščanec z zavitim vratom, / mrtvi zgolj / nezanimivi živi, / in živi merijo razdalje / do večnosti / in nazaj, / ne da bi se / jim kaj zgodilo, / kaj v resnici mrtvega,” stoji v pesmi *Klepsidra*, v kateri pretakajoči se čas ne teče le linearno, temveč, kar je značilno za njeno poezijo, tudi v druge koordinate.

Prav čas je ena najpomembnejših kategorij v njenem pesništvu: na boljšem sejmu – tako stoji v uvodni pesmi *Ura* – prodajajo “na stojnici še neprodanega popoldneva” tudi “onemoglo uro, kjer le še nihalo v enem kosu spominja na čas, ko je tekla, tekla sekunde, minute in ure, neumorna in iskra v položenem lesu kje v srcu fin de siècla”. V njeni poeziji tako sobiva predvsem sedanjik, pogostokrat obarvan s spominskimi refleksijami, z vzduhom preteklosti, ki v pejsažnih krokijih zazveni v (hologramske) impresije “večera, ki se sprimejo s temo”. Bina namreč skozi podobe narave reflektira svojo nemirnost pa tudi nezadovoljnost nad zlagano in kruto sodobnostjo. “Nesmiselno je”, pomenljivo zapiše v pesmi *Biblioteka*, “žametno in belo / iskati sled. Zgolj neprebrani hologram / je pušpan v snegu. / Biblioteka let ... / begoten srež besed”.

Minljivost, begotni letni časi, mestne vedute, nedeljski popoldnevi, zime, ki se kar prerivajo v njeni poeziji, občutja osamljenosti in večna navzočnost (blagodejne) tišine, so tiste tekočine ali pekočine, s katerimi polni posode pesmi. V svojem početju je neusmiljena tako do sebe kot do besed ter do sodobne verzofilije, ki vsak dan naplavi kopico novih pesniških imen. “Zakaj pa ne”, ironično odgovarja v pesmi *Enigma*, “nekako so v zraku / verzofilne besede in rime, / zamaknjene pesniške duše! – [...] veliko jih piše / takrat, ko so v zraku, [...] premisliti mora, / opravi ti to / kaj s pridvignjenjem / poezije ...” Zanja je poezija nikoli končana mandala ali docela sestavljena Rubikova kocka, torej večni izziv, ki nikoli ne “se-stavi skupaj sebe in sveta natančno, kot bi želela voditeljica v oddaji z nekaj milijoni gledalcev”. Današnji čas je namreč s svojo potrošniško plitkostjo zelo nehuman, kar Bino kot občutljivo bitje spremlja in boli na vsakem koraku, obenem pa se zaveda, da poezija, pa naj bo še tako glasna, kazalcev ne bo obrnila nazaj. “Moj stol ima depresijo / od nenehnega sedenja,” zapiše v pesmi *Stol*, v kateri se podoba stola pomenljivo

prelevi v groteskno “na vznožje stolov zviška strmečo stol-nico, ki v njih liliputanci sedijo ...”.

Bina pa je najsubtilnejša in najbolj ranljiva v ljubezenski liriki. V tej zbirki so erotične pesmi sicer v manjšini, so pa pravi biseri (*Amoroso, Vrač, Mehurček, Memento* ...). Ljubezen je oživljajoča se vitica, najdevanje in izgubljanje ljubljene, ki “zablodi do podkožja, / kot pritlični Bog / z dlanmi obuzda / nage prsi / z jezikom raztopi / ji med mednožja”. V ljubezenski odnos se ponavadi pritikajo krajinske refleksije, ki s svojo impresivno nevsiljivostjo opozarjajo tako na ekstatičnost kot na minljivost ljubezenske strasti.

Pesniška zbirka *Opoldnevi* Bine Štampe Žmavc res prinaša tenkogrenke galaksije z druge strani njene čarovne palice, ki očarajo predvsem s svojo subtilnostjo in izbrano magijo besed, zato njena zbirka nedvomno velja – s to trditvijo Irme Planjšek - Sagadin se povsem strinjam – za enega od vrhov slovenske ženske pisave zadnjega časa. Zbirka, ki se konča s podobo morja marjetic, ki še dolgo potem, ko odloži knjigo, ostajajo v zenici bralca.